

אורות השבוע

שלה

כ"ב סיון תשס"ד

גליון תורני
היוצא לאור ע"י
כולל זכרון שניאור

אור הלכה

בענין סיפור לשון הרע על עצמו

הרב אברהם וויינריב

לאחר ועל זה כתב רש"י שאם אמר בפני ג' הוה כאילו הרשהו בפירוש לגלות. ולבסוף מסיק הח"ח שיותר מדוקדק לשון רש"י כפי השני שאדם מדבר על עצמו דבר גנאי ומותר לאחרים ששמע באפי תלתא לגלות לאחר. ועל פי זה כתב בס' הנ"ל שיש ראייה שמותר לאדם לספר לשון הרע על עצמו. והוסיף עוד שאפי' אם נפרש דברי רש"י כפי הראשון עדיין יש ראייה, שלמעשה כשאחרים מספרים זה, זה גופא גנאי להראשון שהרי דיבר לשון הרע על פלוני ומהו ההיתר להאחרים לספר לאחר? אלא ע"כ, שהוא כאילו נתן להם רשות לגלות לאחר, ומוכח דאין איסור לדבר לשון הרע על עצמו. ולכאורה יש לדחות שאע"פ שאה"נ היה אסור לדבר על עצמו אפ"ה אם שמע ג' מותר לספר לאחר משום חברך חברה אית ליה נוע' ח"ח ב-ב' בשיטת המב"ם בדין אפי' תלתא]. ולמעשה עי' ח"ח (ו:ו) שכתב שאם אחר מספר לו עניניו, ובתוך הסיפור סיפר לו איזה דבר שהוא גנות לעצמו ולחבירו, אינו מותר להאמינו רק על עצמו ולא על חבירו. ומפשטות לשונו נראה שאין איסור על זה שדיבר על עצמו, וכן נראה מזה שמותר לאחר להאמין ולקבל החלק שהיה על עצמו, וא"כ לכאורה נראה שאינו בגדר לשון הרע.

ויש מעשה מפורסם אודות החפץ חיים שפגש אם פלוני שלא הכיר אותו, ושאל אותו על הגדלות של החפץ חיים. והחפץ חיים ביטל את עצמו לפניו, והאדם קצף עליו מאוד ורק אחר שנתברר לו שהוא היה החפץ חיים בא אליו לפייסו. ואמר לו החפץ חיים שהוא מחזיק לו טובה, שלמד מזה שלא עשה כהוגן במה שדיבר כך על עצמו. ולמעשה בודאי אין למידים הלכות ממעשים, אבל יותר מזה כתב בס' שו"ת לחפץ חיים שבעובדא הנ"ל נוכל לפרש בכוונת הח"ח, שהאדם שלא הכיר חפץ חיים היה נראה לו שהוא (הח"ח) מדבר לשון הרע על אחר ולא על עצמו וזה אסור מפני החשד, אבל אדם שידוע שמדבר על עצמו זה אה"נ מותר. ומביא שכ"כ רבינו יונה במאמר

אחד הענינים העקרים שנוכל ללמוד מפרשתינו הוא חומר החטא של סיפור לשון הרע. הדינים והלכות של סיפור וקבלת לשון הרע הם רחבה מני ים, ונשתדל לבאר רק פרט אחד. השאלה לפנינו הוא שאלה מצויה מאוד, האם מותר לאדם לספר לשון הרע על עצמו או לא?

יש רוצים להביא מישעיהו הנביא שאמר להקב"ה "אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב", ואמרו חז"ל [ע' ילקוט ישעיהו אות ת"ן] שהשיב הקב"ה, "שעליך אתה רשאי לומר ואי אתה רשאי לומר עליהם". ולכאורה נראה מלשון הילקוט שהחלק שהיה על עצמו היה יכול לומר, ורק החלק השני שעל כלל ישראל היה אסור. (ע' ס' חפץ חיים הלכות לשון הרע כלל א, באר מים חיים ס"ק טו שמביא את הילקוט). אך עי' בס' שו"ת לחפץ חיים סי' כ"ד שדוחה ראייה הנ"ל, שהרי ישעיהו היה מדבר עם הקב"ה ובוזה י"ל שאם מדבר על עצמו לא הוה בכלל בגדר לשון הרע אלא בגדר וידוי על חטא שזה בודאי מותר ואין ראייה, לאדם שמדבר לחברו שמותר לומר לשון הרע על עצמו.

ועי' בס' הנ"ל שמביא ראייה משיטת רש"י בסוגיא דערכין טז. דאיתא שם, אמר רבה בר רב הונא כל מילתא דאיתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא מ"ט חברך חברה אית לי, וחברא דחברך חברה אית ליה. ויש מבוכה גדולה בין הראשונים איך לפרש הגמ' הנ"ל. ורש"י שם כתב וז"ל שהבעלים אמרו בפני ג', המגלה אותו אינו לשון הרע שזה גילה תחילה דעתו שאם גילה אותו אינו חושש דמידע ידיע דסופה להגלות דחברך חברה אית ליה... עכ"ל. והחפץ חיים (ה' לשון הרע כלל ב' באר מים חיים ג') מסתפק בכוונת רש"י. די ש לפרש ש"הבעלים" אמרו גנאי על אדם אחר וכיון שאמרו בפני ג' מותר לאחרים ששמע לספר לאדם אחר, או אפשר דכוונת רש"י שהבעלים מספר על עצמו מעניני עוונות שאירע לו ועל פי דין הי' אסור להם לגלות אחר כך

רנ"ז שחייב אדם לשמור פיו ולשונו שלא יחשד בדיבורו ולא יתנו אותו כמספר לשון הרע. ולמעשה עי' גמ' ברכות לד: אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמפרש חטאיה שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. נראה שיש ענין של חוצפא לאדם לגלות חטאים שלו לאחרים, וא"כ אע"פ שלכאורה אין ענין מדיני לשון הרע לאדם לספר על עצמו אבל יש דין

הרב וויינריב מחברי הכולל.

של חוצפא כנגד הקב"ה לגלות חטאיו לאחר. וכן נפסק ברמב"ם ה' תשובה (ב:ה) ושו"ע או"ח תר"ז:ה. אבל למעשה י"ל שאם כוונתו לחזק אחרים, דהיינו שמספר שאני היה עושה כך וכך ואפ"ה עכשיו עשיתי תשובה, ובא לחזק אחרים לחזור בתשובה וכדומה, לכאורה לא הוה חוצפא כלפי הקב"ה, אלא אדרבא, רוצה להביא אחרים יותר קרוב להקב"ה ע"י זה, ודו"ק.

אור מקרא

"שלח לך אנשים ויתרו וגו"

הרב אפרים טווערסקי
רב דביהכ"נ תפארת ישראל

איתא במדרש והובא ברש"י, "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה מרים על עסקי דבה שדברה באחי ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר". ולכאן קשה איזה מוסר הי' להם ליקח הלא מרים דיברה לה"ר על אדם שהוא דבר האסור, משא"כ הם לא דיברו על שום אדם אלא על ארץ, ומה"ת שאסור לדבר על עצים ואבנים? עוד צריכים להבין בענין המרגלים, למה בחר משה לשלוח נשיאים לרגל את הארץ, דלכאן הי' מהמובחר לשלוח נערים גבורים אשר יוכלו לברוח או להלחם בעת הצורך, ולא נשיאים שהם אנשים חשובים וזקנים? ועוד צ"ל לשון הכתוב, "ויציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר וגו'", דלכאן תיבות "אל בני ישראל" נראים כמיותרים דמובן מאליו שדיברו אל בני ישראל? ונראה עפ"י מה ששמעתי מאמו"ד שליט"א ביאור ענין המרגלים, דידוע שהשי"ת מתנהג עמנו לפי מעשינו מדה כנגד מדה וכמו שפי' הבעשה"ק זי"ע הא דכתיב "ה' צלך", דכמו שהצל של האדם עושה כל מה שהאדם עושה, כמו"כ מתנהג השי"ת עם האדם לפי פעולותיו, ולמשל אם יעבוד האדם את בוראו רק לפי כוחותיו הטבעיים, ואם איזה מצוה או לימוד התורה יתבע שיצטרך להשקיע יותר מכוחותיו הרגילים, יניחנו ולא יעסוק בה, אז גם השי"ת מתנהג עם האדם ההוא בדרך הטבע, ואם ח"ו יצטרך האדם ההוא לאיזה ישועה או נס למעלה מדרך הטבע לא יעשנו השי"ת בשבילו כי פועל ידיו ישולם לו. אבל אם האדם מתנהג בעבודת בוראו למעלה מן הטבע ועוסק בתורה ובמצוות יותר מכפי יכלתו, אז גם השי"ת מתנהג עמו כן ויעשה עמו ישועות ונסים למעלה מדרך הטבע כמשל הצל הנ"ל.

והנה עם בני ישראל ידעו שכדי לזכות ליכנס לארץ ישראל ולכבוש ל"ו מלכים שלזה צריכים נסים גדולים ונגלים, צריכים הם להיות ראויים לכך מצד מעשיהם, והבינו שלא יעשה עמהם הקב"ה נסים בלי שיהיו ראויים לכך, וע"כ רצו לשלוח מרגלים שידאו את הארץ מהו ואת העם היושב עלי' החזק הוא הרפה וגו', כדי להעריך

את גודל הנסים הנצרכים לכיבוש הארץ, ואח"כ להעריך את מדריגת עם ישראל אם ראויים הם שייעשו להם נסים כאלו אם לא. וע"כ בחר משה דוקא בנשיאים, אנשים צדיקים שמבינים בערכו הרב של ישראל קדושים, והם יוכלו לידע אם בני ישראל הם במדריגה זו או לא. והנה כן עשו המרגלים, וראו כי עז העם היושב בארץ והערים בצרות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראו שם, והבינו שכדי לכבוש את הארץ צריכים נסים גדולים ונוראים, ולפי הערכים את מדריגת בני ישראל, לדעתם, לא היו ישראל ראויים לנסים גדולים כאלו, ולא עוד אלא לפי הערכתם ודעתם הנכזבה הי' א"א לבני ישראל להתעלות ולהגיע למדריגה כזו שיהיו ראויים לנסים כאלו הנצרכים לכיבוש הארץ, וזהו אמרום "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" פי' לא נוכל לעלות למדריגה כה נעלה שנזכה לכבוש את העם, כי עבודה כזה "חזק הוא ממנו" יותר מדי קשה בשבילנו והוא למעלה מהשגתנו.

והנה זה היתה טעותם הגדולה שהגבילו את כח נשמת ישראל שהוא חלק אל-ה ממעל ממש ובאמת אין לה גבול, ואין שיעור וערך להמעלות ומדריגות הגבוהות אשר יוכל נשמת ישראל להשיג, וע"כ יהושע וכלב שהבינו ערך האמיתי של נשמת ישראל, אמרו "עלה נעלה וירשנו אתה" שבודאי נוכל לעלות למדריגה כזו שנזכה על ידו לירשת הארץ, ומה שאמרו המרגלים שדבר זה אין ביכלתנו, הבל דבר פיהם "כי יכול נוכל לה" כי קדושת נשמתנו גבוה מעל גבוה ואין דבר שבקדושה שא"א להשיג.

ולפי"ד מובן שעון המרגלים לא הי' הלה"ר שדברו על הארץ אלא הלה"ר שדברו על כלל ישראל, שאין ביכלתם לעבוד עבודה כזו שיזכו על ידו להיות ראויים להנסים הנצרכים לכיבוש הארץ, וזה הי' להם ללמוד ממרים שלקתה משום שדברה על משה. וזהו שאמר הכ' "ויציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר" שעונם לא הי' עבור שהוציאו דבת הארץ אלא על החלק שהי' נוגע "אל בני ישראל" שלא העריכו ולא החשיבו את כח נשמת ישראל כדבעי.